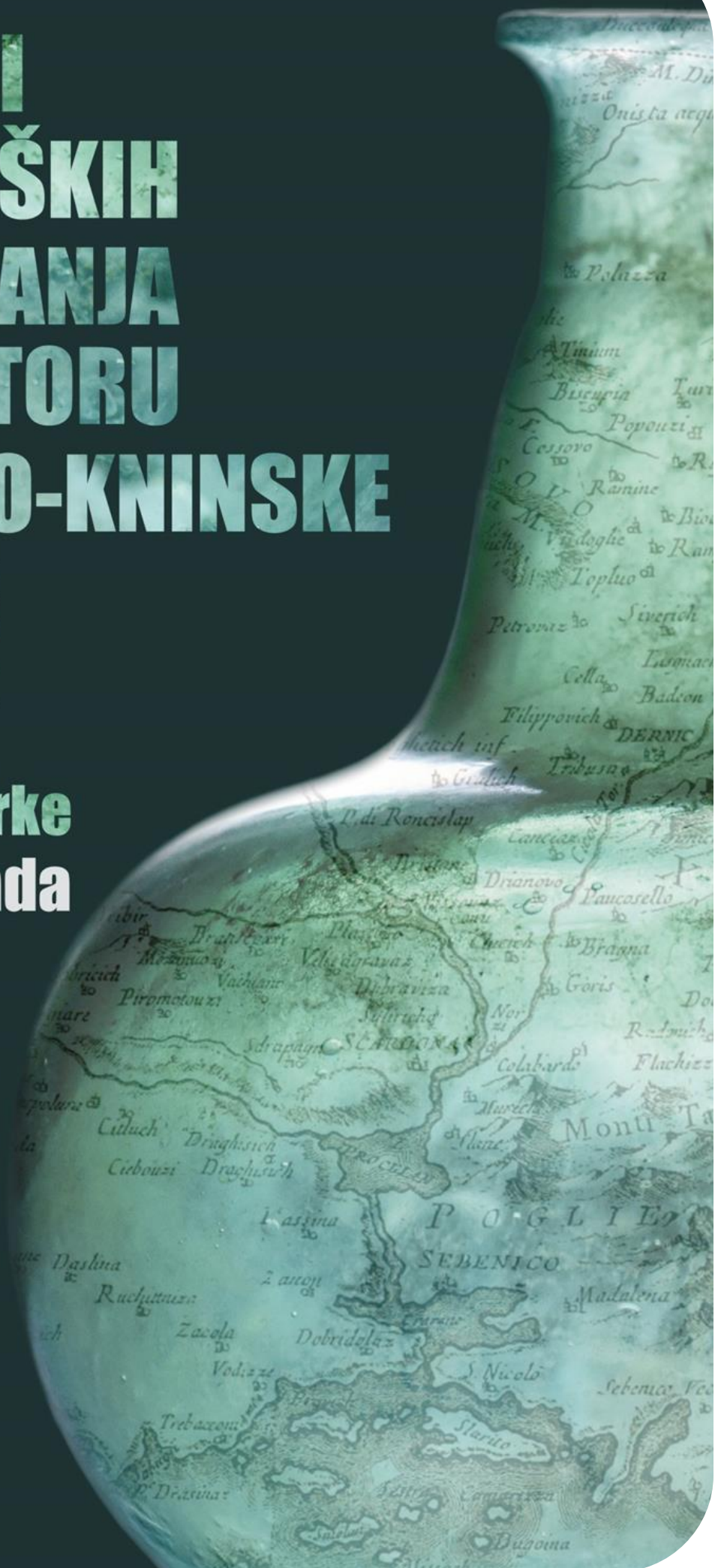

REZULTATI ARHEOLOŠKIH ISTRAŽIVANJA NA PROSTORU ŠIBENSKO-KNINSKE ŽUPANIJE

znanstveni skup

Hotel Vrata Krke
5. - 9. listopada
2015.

HRVATSKO
ARHEOLOŠKO DRUŠTVO
MUZEJ GRADA
ŠIBENIKA
NACIONALNI PARK
KRKA

**PROGRAM ZNANSTVENOG SKUPA „REZULTATI ARHEOLOŠKIH ISTRAŽIVANJA NA
PROSTORU ŠIBENSKO-KNINSKE ŽUPANIJE“**

*HRVATSKO ARHEOLOŠKO DRUŠTVO, MUZEJ GRADA ŠIBENIKA,
NACIONALNI PARK KRKA*

Ponedjeljak, 5.10.2015.

19,00 Dolazak sudionika skupa, Hotel Vrata Krke, Lozovac bb
Sjednica Središnjeg odbora Hrvatskog arheološkog društva

Utorak, 6.10.2015.

9,30 *Svečano otvorenje znanstvenog skupa „Rezultati arheoloških istraživanja na prostoru Šibensko-kninske županije“, Hotel Vrata Krke, Lozovac bb*

Stanka

Andrew Moore, Marko Mendušić, The First Farming Economy in the Adriatic: its Sudden Arrival and Subsequent Development

Sarah McClure, Emil Podrug, New data from Neolithic Dalmatia: Rašinovac and Krivače

Marko Mendušić, Jana Škrgulja, Joško Zaninović, Istraživanja u špiljama Ozidana pećina i Jazinka u kanjonu rijeke Krke

Kazimir Miculinić, Prapovijesni obredi u Ozidanoj špilji?!

Drago Marguš, Špilja Ozidana pećina – prvi speleološki objekt u funkciji posjećivanja na području Šibensko-kninske županije

Martina Blečić Kavur, Emil Podrug, Pregled kasnog brončanog doba na šibenskom području

Šime Vrkić, Preliminarna analiza velikog suhozidnog bedema na istoku Bukovice (Jesu li Liburni imali limes na istočnoj granici matičnog teritorija?)

Boris Kavur, Martina Blečić Kavur, „Vojska Hiperborejaca je stigla iz daleka i zauzela grčko mjesto po imenu Rim“

Rasprava

15,00 *Domagoj Tončinić, Rimski vojni logori u Dalmaciji*

Ivo Glavaš, Rimska Skardona – opskrba luka legijskog logora u Burnumu

Šime Vrkić, Prilog arheološkoj topografiji sela Radučić kod Knina

Bruno Bijadija, Gentilicij Baebius u rimskoj provinciji Dalmaciji

Dino Demicheli, Epigrafske novosti iz srednje Dalmacije

Toni Brajković, Anita Travčić, Neobjavljene rimskodobne geme iz fundusa Muzeja grada Šibenika

Goranka Lipovac Vrkljan, Ivana Ožanić Roguljić, Ana Konestra, Nalaz crikveničke amfore tipa jedan u šibenskom arhipelagu

Maja Miše, Keramička proizvodnja u srednjoj Dalmaciji tijekom helenističkog razdoblja

Rasprava

18,00 **Promocija Izdanja HAD-a** (br. 29: Istraživanja u Imotskoj krajini; br. 30: Istraživanja na otocima)

19,00 **Predstavljanje projekta RoMiCRO**
Predstavljanje projekta ETRANS

Srijeda, 7.10.2015.

10,00 *Maja Petrinc, Ante Jurčević, Goran Bilogrivić, Ante Alajbeg, Rezultati arheoloških istraživanja i rekognosciranja antičkih i srednjovjekovnih nalazišta na području šibensko-kninske županije u razdoblju od 2007. do 2015.*

Maja Petrinc, Ante Jurčević, Rezultati revizijskih istraživanja na Crkvini (Sv. Majra) u Biskupiji kod Knina u razdoblju od 2009. do 2015.

Ante Jurčević, Maja Petrinc, Mirja Jarak, Goran Bilogrivić, Revizijska istraživanja na Kapitolu kod Knina

Tomislav Fabijanić, Jelena Jović, Željko Krnčević, Vaćani-Laluše, srednjovjekovno groblje

Mario Novak, Željko Krnčević, Jelena Jović, Mario Šlaus, Osteobiografija dva starohrvatska odličnika iz Vaćana – rezultati multidisciplinarne analize

Ivana Anterić, Kristijan Bečić, Željana Bašić, Ivan Jerković, Marija Definis Gojanović, Šimun Anđelinović, Ostrovica – Greblje u svjetlu ostalih ranosrednjovjekovnih grobalja s područja južne Hrvatske

Željka Bedić, Lindsey J. Helms Thorson, Željko Demo, Jesu li u Drinovcima žene i muškarci živjeli drugačije?

Rasprava

14,00 Izlet u Šibenik

19,00 Otvorenje izložbe „ Arheološka istraživanja u Šibensko-kninskoj županiji od 1995. do 2015. godine“, Muzej grada Šibenika

Četvrtak, 8.10.2015.

08,00 Cjelodnevni izlet: Lozovac (polazak) – Burnum – Puljane (burnumska zbirka) ili Nečven – Trbounje (Crkvina) – Ozidana pećina – **Roški slap (ručak)** – Visovac – Skradinski buk

Petak, 9.10.2015.

10,00 Igor Miholjek, Vesna Zmaić Kralj, Pregled podvodnih arheoloških istraživanja u šibenskom podmorju

Irena Radić Rossi, Tomislav Fabijanić, Marko Mendušić, Rezultati arheoloških istraživanja i zaštite kulturno-povijesne baštine Kornatskog otočja u razdoblju od 2012. do 2015. godine

Miro Vuković, Arheološki lokaliteti na satelitskim snimcima i starim kartama

Mihael Golubić, Preventivno konzerviranje arheoloških nalaza – od iskopavanja do restauratorske radionice

Rasprava

Stanka

12,00 Godišnja skupština Hrvatskog arheološkog društva

SAŽECI

THE FIRST FARMING ECONOMY IN THE ADRIATIC: ITS SUDDEN ARRIVAL AND SUBSEQUENT DEVELOPMENT

Farming as a way of life reached the southern Adriatic by 8,000 cal BP (c. 6,000 BC) at the beginning of the Neolithic. It arrived suddenly. This phenomenon has prompted many questions. Why did farming arrive so rapidly? Where did this economy originate? Who brought it to the Adriatic, and by what means? New research is beginning to provide answers to these questions. Results from the “Early Farming in Dalmatia Project” and other current research in the region are also illuminating the pattern of later development of agricultural societies during the Neolithic.

We know now that this farming economy and its accompanying village pattern of settlement originated in Western Asia. This is because the crops and animals typical of early farming in the Adriatic were all domesticated there first. Migrant farmers began spreading outward from this core region soon after 11,000 cal BP (c. 9,000 BC). They colonized Cyprus by 10,700 cal BP (c. 8,700 BC) and reached Crete and the Aegean before 9,000 cal BP (c. 7,000 BC). Then there was a pause, for unexplained reasons, that lasted a millennium.

The onward spread of farming took this new economy westward to the Adriatic, around the western Mediterranean, to North Africa, and beyond to the Atlantic coast of Portugal. From the Adriatic it had reached southern Spain just a few centuries later, by 7,400 cal BP (c. 5,400 BC). This dispersal took place along the coasts; the only reasonable explanation is that it was carried forward by migrating farmers looking for new lands to settle. The question then is, why did they leave the Aegean for the Adriatic and beyond so suddenly?

Recent research has focused on the impact of a sudden reversal of climate, the “8,200 cal BP event”. During this episode the climate of the early Holocene became cold and dry. This phase lasted about 300 years, or 10 human generations, enough to disrupt the existing farming economy in the Aegean and over a much wider area. It probably caused some of these farmers to leave their homeland in search of fresh lands to colonize. The coincidence between the timing of this event and the arrival of farming in the Adriatic and on the Dalmatian coast is so strong that this seems to be the most likely explanation.

Current research at Pokrovnik, Danilo, Rašinovac and elsewhere has generated a series of AMS radiocarbon dates that demonstrate clearly that not only did farming arrive c. 8,000 cal BP, it spread around the Adriatic much more rapidly than had been thought. Some of these sites were very large with populations to be counted in the hundreds, if not thousands. They practiced a mature farming economy with minimal reliance on wild food resources. It was based on the cultivation of wheat, barley, a little millet, lentils, peas and grass pea. Given the layout of the settlements that have been excavated in recent years, it appears that production was by individual households. The system changed very little over the next thousand years. Only around 7,000 cal BP (5,000 BC) was there any change, with an increased emphasis on the raising of cattle. This represented a long period of consolidation of the Neolithic way of life that lasted well into the 7th millennium cal BP. Most settlements were in the lowland valleys where there was good arable land for cultivation. It should be noted that developments in Dalmatia and on the offshore islands of Croatia were paralleled by the migrants who settled on the Adriatic coast of Italy. This was clearly a phenomenon of wide regional significance. Only later, in the Eneolithic and Early Bronze Age, did some people begin to exploit the adjacent highlands at all systematically.

NEW DATA FROM NEOLITHIC DALMATIA: RAŠINOVAC AND KRIVAČE

We present new data from recent excavations at the Neolithic villages of Ždrapanj - Rašinovac and Bribir - Krivače. In 2013 we surveyed the Pirmatovci and Bribir-Ostrovica valleys to identify the distribution of Neolithic surface finds as a proxy for land use. Among the already known sites, we found one previously unknown site, Rašinovac, on the eastern slopes of the Pirmatovci valley. The same year we test excavated the site with a 2x2 m test unit and located an intact cultural horizon from an Early Neolithic village.

In addition, we also test excavated the complex site of Krivače that has been well known for many years and has had several previous excavation campaigns but lacked published stratigraphic data and absolute dates. As part of a larger ongoing project on Neolithic chronology in northern Dalmatia, we were interested in defining the stratigraphy and obtaining material for radiocarbon dating, zooarchaeological, palaeobotanical and isotopic analysis and chose to test excavate a small unit (2x2 m) at the Middle Neolithic segment of this famous site.

Here we summarize the excavation activities and present new chronological and stable isotope data from the sites. These two locations are interesting additions to the wealth of Neolithic data already available for the region and provide opportunities to further explore the ecological and cultural transitions that occurred with the first farmers of the Adriatic.

*Marko Menđušić
Jana Škrulja
Joško Zaninović*

ISTRAŽIVANJA U ŠPILJAMA OZIĐANA PEĆINA I JAZINKA U KANJONU RIJEKE KRKE

Nakon nalaza ulomka keramike hvarske kulture i, kasnije, većeg broja ulomaka keramičkih posuda različitih pretpovijesnih razdoblja u Oziđanoj pećini iznad Roškog slapa (zahvaljujući speleolozima), organizirana su istraživanja koja su se odvijala u četiri kampanje tijekom 2005. i 2006. godine. Potvrđeno je bogatstvo materijala, kako keramičkog tako i litičkog te kostiju u, kulturološki, neprekinutom nizu od impresso kulture do sredine bronzanog doba.

Sjevernije od Oziđane pećine, na području sela Nečven, također u kanjonu rijeke Krke, nalazi se špilja Jazinka u kojoj su, opet zahvaljujući speleolozima, otkriveni tragovi ljudskog boravka u pretpovijesti. Istraživanja provedena 2008. i 2009. godine otkrila su tragove (keramika, metalni nalazi, kosti...) iz vremena kasnog bronzanog i željeznog doba. Posebnu zanimljivost predstavljaju nalazi ljudskih kostura.

Kazimir Miculinić

PRAPOVIJESNI OBREDI U OZIĐANOJ ŠPILJI?!

Visoko iznad Roškog slapa u liticama kanjona Krke nalazi se Oziđana špilja. Do priprema za turističko uređenje špilja je bila teško pristupačna pa je njezin arheološki sadržaj ustanovljen tek nedavno. U špilji su boravili ljudi od ranog neolitika do srednjega bronzanog doba. Dva dječja kostura, na temelju stratigrafije i analogije s dječjim ukopima u Danilu, pripisana su neolitičkom razdoblju. Arheozoološki je obrađeno i gotovo 1000 životinjskih kosti i zuba, među kojima i kosti osam ovčjih ili kozjih fetusa te gotovo cjelovit skelet ovce. Fetusi su na arheološkim lokalitetima iznimno rijetki, a gotovo cjelovit skelet ženke ovce kojoj nedostaje samo kralježnica, ubačen je u iskopanu jamu. Nalazi čak osam fetalnih jedinki

na tako malenome prostoru te ovca s odstranjenom kralježnicom, uzmu li se u obzir i dječji ukopi u špilji, upućuju na obredne aktivnosti moguće vezane sa sprečavanjem smrtnosti djece.

Drago Marguš

ŠPILJA OZIĐANA PEĆINA – PRVI SPELEOLOŠKI OBJEKT U FUNKCIJI POSJEĆIVANJA NA PODRUČJU ŠIBENSKO-KNINSKE ŽUPANIJE

Arheološka istraživanja u špilji Oziđanoj pećini na Roškom slapu provedena su 2005. i 2006. godine. Istraživanja su na svjetlo dana iznjedrila brojne ulomke keramičkih posuda svih neolitičkih kultura jadranskoga prostora, eneolitika te ranoga i srednjega brončanoga doba, što potvrđuje ljudsku nazočnosti u njoj od oko 5 000 godina pa, kontinuirano, sve negdje do 1 500 godina prije Krista. Pronađeni su i kremen artefakti, kameno oruđe, kosti različitih životinja i dva dječja kostura, koja pripadaju vremenu neolitika. Špilja je jedna od najzanimljivijih atrakcija na poučno-pješačkoj stazi Stinice – Roški slap – Oziđana pećina. Prvi je speleološki objekt s arheološkom zbirkom *in situ* uređen za posjećivanje u Šibensko-kninskoj županiji, otvoren 2014. godine.

*Martina Blečić Kavur
Emil Podrug*

PREGLED KASNOG BRONČANOG DOBA NA ŠIBENSKOM PODRUČJU

Razdoblje kasnog brončanog doba na širem šibenskom području skromno je arheološki istraženo. Unatoč tomu, u stručnoj literaturi, raspolaže se interpretacijama različitih, mahom pojedinačnih karakterističnih predmeta ili skupnih nalaza.

Većina predmeta materijalne kulture, najčešće nošnje i nakita od bronce povezana je uz tzv. grobne kontekste. Dobro je poznat i mnogo puta obrađivan skupni nalaz iz Krkovića ili onaj s otočića Mali Vinik, a više je fibula, igala, privjesaka ili narukvica objelodanjeno iz raznih nalazišta u regiji. S obzirom na kvantitetu i kvalitetu očuvanih predmeta izuzetno je zanimljiv i, samo djelomično objavljen, skupni nalaz iz Piramatovca – Roguše.

Osjetno su slabije poznati drugi arheološki konteksti, pri čemu se ističe ansambl bogate ostave brončanih predmeta iz Krčulja. Riječ je o velikoj ostavi miješanog sastava, različitih ali i različito očuvanih predmeta, s posebnim naglaskom na pojedine tipove vojne opreme te mnoštvo ulomaka brončanih poluproizvoda. Zasad je to jedini nalaz brončanodobne ostave poznat na šibenskom prostoru, s određenim predmetima koji, i dalje, obilježavaju jedine poznate primjerke na prostoru Dalmacije i istočnojadranskog priobalja. U smislu pojedinačnih nalaza predstavljaju se vrhovi koplja također iz različitih nalazišta bez pobližih konteksta nalaženja.

U sintezi, analizom neobjavljenih i ponovnim vrednovanjem već poznatih predmeta materijalne kulture, pruža se nova, konzistentna interpretacija kasnog brončanog doba na šibenskom području u vrijeme prijelaza zadnjih prapovijesnih milenija.

Šime Vrkić

PRELIMINARNA ANALIZA VELIKOG SUHOZIDNOG BEDEMA NA ISTOKU BUKOVICE (JESU LI LIBURNI IMALI LIMES NA ISTOČNOJ GRANICI MATIČNOG TERITORIJA?)

U radu se predstavlja nalaz velikog suhozidnog bedema koji se proteže na području nekoliko sela na istočnom rubu Bukovice. Na osnovi analize zračnih i satelitskih snimaka i provedenog terenskog pregleda, utvrđeno je da ostaci urušenog suhozidnog bedema započinju na padinama južnog Velebita u Gornjem Erveniku od kud se spuštaju u dužini od nekoliko kilometara prema kanjonu rijeke Zrmanje.

Ostaci bedema nastavljaju se na lijevoj strani rijeke na području Mokrog Polja, gdje kontinuirano teku u dužini od nekoliko kilometara pri čemu prate istočnu padinu uzvišenja iznad izduženog krškog polja. Slični ostaci uočeni su i na području sela Radučić gdje se na desnoj strani rijeke Krke mogu pratiti u dužini od više stotina metara. Terenskim obilaskom potvrđeno je da je bedem izgrađen na strateškim položajima, kao što su istočne padine raznih uzvišenja, iz čega se zaključuje da je morao imati vojno-obrambenu funkciju. Njegov prostorni odnos s više liburnskih gradina navodi nas na zaključak da je riječ o ostacima iz predrimskog razdoblja. S obzirom na poznate povijesne podatke o sukobu Liburna i Delmata, gradnju bedema mogli bi dovesti u vezu s tim događajima. U tom slučaju izgradnja bedema bio bi pokušaj Liburna da spriječe delmatske pljačkaške upade na područje svog matičnog teritorija Bukovice i Ravnih Kotara.

*Boris Kavur
Martina Blečić Kavur*

„VOJSKA HIPERBOREJACA JE STIGLA IZ DALEKA I ZAUZELA GRČKO MJESTO PO IMENU RIM“

Priopćenje Heraklita Pontskog stoljećima služi historiografima kao argument u interpretaciji helenizacije Rima tijekom 4. stoljeća pr. Kr. Zapravo, on samo opisuje događaje koji su obilježili čitavo stoljeće na Apeninskom poluotoku; ponajprije dolazak Kelta, a zatim širenje utjecaja Sirakuze na prostoru Jadrana.

U godinama koje su slijedile, sirakuški je tiranin Dionizije I. na sjeveru Apenina novačio keltske plaćenike. Uskoro ih je, preko Jadrana, poslao u pomoć Makedoncima u sukobu protiv Tebe. Stoga, tragove njihove nazočnosti možemo osobito dobro slijediti u panhelenskim svetištima kao što su Dodona u Epiru i Isthmia na Peloponezu. Isto tako nalazimo ih i u svetištima na tzv. rubu klasičnoga svijeta, od kojih je jedno stoljećima djelovalo i u Dalmaciji – na rijeci Cetini kod današnjeg Trilja.

Iz obližnjih, kao i iz vrlo udaljenih regija, u rijeci su Cetini darivatelji posvećivali i žrtvovali dragocjene, simbolične i emotivne predmete. Među njima se ističe velik broj obrambenog i navalnog naoružanja. Od navalnog naoružanja, mačevi starije latenske sheme i dijelovi pojasnih garnitura, jasno ukazuju na veze sa sjevernoitalskim, i još dalje s izvorno keltskim prostorom današnje istočne Francuske, čemu će se, ovo predavanje više posvetiti.

Domagoj Tončinić

RIMSKI VOJNI LOGORI U DALMACIJI

Povijest rimske vojske u provincijama, pa tako i u Dalmaciji zarana je plijenila pozornost eminentnih istraživača kao što su K. Patsch, G. Alföldy, A. Betz, G. Zippel, a među hrvatskim spomenimo samo I. Bojanovskog i M. Zaninovića. Istraživanja rimskih vojnih logora u provinciji Dalmaciji bila su fokusirana na proučavanje antičkih literarnih izvora i epigrafičkih spomenika. Arheološka istraživanja vodili su Emil Reisch u Burnu 1912 i 1913. god., Manfreda Kandlera i Borisa Ilakovca u Burnu 1973. i 1974. god. te Ivo Bojanovski na Gračinama 1977. – 1979. godine.

Stvaranjem hrvatske države i uspostavom punog suvereniteta na netom oslobođenim dijelovima državnog teritorija u fokus arheoloških istraživanja su došla i rimska vojna nalazišta u Dalmaciji. U međuvremenu je prošlo 20 godina otkako su istraživanja obnovljena u okviru projekta Rimski vojni logori u Hrvatskoj – Tilurium. Kako navodi sam naslov, težišta projekata bila su istraživanja u Tilurij, a ona se u međuvremenu nastavljaju u okviru projekta Hrvatske zaklade za znanost 6505 Between the Danube and the Mediterranean. Exploring the role of Roman military in the mobility of people and goods in Croatia during the Roman Era, koji također vodi prof. dr. sc. Mirjana Sanader. 2003. god. obnovljena su istraživanja na širem području Burna. Istraživanja se sustavno nastavljaju, rezultati objavljuju, a u narednom razdoblju se mogu očekivati i brojne nove objave. No, već se u ovoj fazi istraživanja može

ukazati na pojedine značajke rimskih vojnih logora u Dalmaciji koje proizlaze iz dosadašnjih istraživanja. Cilj ovoga rada je ukazati na trenutačne spoznaje o rimskim vojnim logorima u Dalmaciji i te spoznaje analizirati u kontekstu rimskih vojnih logora u Carstvu općenito.

Ivo Glavaš

RIMSKA SKARDONA – OPSKRBNNA LUKA LEGIJSKOG LOGORA U BURNUMU

Rimska Skardona, do koje je rijeka Krka plovna prije neprelazne prepreke Skradinskog buka, bila je sjedište juridičkog konventa za peregrinske zajednice Liburna i Japoda i liburnskog pokrajinskog carskog kulta. Skardona municipalnu konstituciju najvjerojatnije stječe za vrijeme Flavijevaca. Ona je već početkom 1. stoljeća glavna opskrba luka legijskog logora u Burnumu odakle se roba magistralnim cestovnim pravcem transportirala prema Sisciji i dalje prema panonskom limesu. Iako je u znanstvenoj literaturi odavno uočeno značenje Skardone i njenog položaja, naše poznavanje osnovnih urbanih sadržaja Skardone nakon višegodišnjih povremenih istraživanja nije zadovoljavajuće. Posebice se to odnosi na funkciju Skardone kao opskrbe luke. Novijim kopnenim i podvodnim rekognosciranjima i objavom nalaza pokazano je pravo značenje skardonitanske luke i njene goleme danas djelomično sačuvane operativne obale. Posebno će se osvijetliti uloga rimske vojske u kontroli opskrbe preko skardonitanske luke i prometnica koje vode kroz Skardonu i prema Burnumu.

Izlaganje je posvećeno prof. Marinu Zaninoviću kao uspomena na njegovo priopćenje na skupu Hrvatskog arheološkog društva u Šibeniku u listopadu 1995. godine "Scardona i Rider – flavijevske fundacije".

Šime Vrkić

PRILOG ARHEOLOŠKOJ TOPOGRAFIJI SELA RADUČIĆ KOD KNINA

U radu se predstavlja otkriće novog rimskog logora pomoćnih vojnih postrojbi. Ostaci logora uočeni su analizom satelitskih i zračnih snimaka područja sela Radučić kod Knina. Logor ima pravokutni oblik, približnih dimenzija oko 140 x 195 m. Ograničenim terenskim pregledom utvrđeni su ostaci bedema sačuvani pod velikim kamenim nasipima. U sjeveroistočnom kutu, na mjestu gdje je nasip razgrađen, vidljiv je donji red velikih kamenih blokova koji pripadaju unutarnjem licu bedema. Pretpostavljamo da je ovaj logor bio dio rimskog vojnog kompleksa iz 1. stoljeća poslije Krista od čijeg se središta, legijskog logora u Burnumu, nalazi udaljen oko 2 km zračne linije.

Na kraju se daje prijedlog ubikacije malo poznate srednjovjekovne utvrde, koja se pod imenom *Cudato* prvi put spominje na karti Matea Pagana iz 1522. godine. Osvrnut ćemo se i na srednjovjekovni toponim *Scolio*, za koji pretpostavljamo da se odnosi na položaj starijeg riječnog prijelaza Bobodol.

Bruno Bijadija

GENTILICIJ *BAEBIUS* U RIMSKOJ PROVINCIJI DALMACIJI

U radu se donose i analiziraju svi epigrafski nalazi iz rimske provincije Dalmacije sa spomenom gentilicija *Baebius*. Također se provjerava restitucija natpisa koji su objavljeni u dosadašnjoj literaturi. Na temelju vremenske determinacije svakog natpisa, analize onomastičkih elemenata, društvenog i socijalnog statusa osoba koje nose ovaj gentilicij cilj je stvoriti sliku o širenju i zastupljenosti Bebija u rimskoj provinciji Dalmaciji. Ovaj gentilicij raširen je duž istočne obale Jadrana, a posebno je zanimljivo područje Liburnije gdje se pojavljuje kod autohtonog stanovništva. Nadalje, iz Dokleje potječe natpis Jadestina roba porodice Bebija iz Jadera.

EPIGRAFSKE NOVOSTI IZ SREDNJE DALMACIJE

Predavanje je zamišljeno u dva dijela, u kojima će biti predstavljena nova epigrafska građa i nove metode čitanja natpisa u epigrafskoj znanosti. Tako će prvom dijelu biti doneseno nekoliko dosad neobjavljenih natpisa iz Šibensko-kninske i Splitsko-dalmatinske županije. Radi se o dvama žrtvenicima iz Otresu kod Bribira i o nekoliko nadgrobnih spomenika iz Trogira i Solina. Drugi dio predavanja pružit će informacije o primjeni fotogrametrije u epigrafiji i to na primjeru vrlo važnog natpisa koji je spominjao konvent u Skardoni, a čiji je novi ulomak nedavno ustanovljen. Interpretacijom ovog natpisa dobile su se nove spoznaje o konventu koji je obuhvaćao prostor Liburnije. Prednost fotogrametrijske metode ogleda se u tome da je na ovaj način olakšano čitanje i interpretiranje spomenika čije se natpisno polje tijekom vremena istrošilo, pa se natpis nije mogao pouzdano čitati njegovim fizičkim pregledom ili iz obične fotografije.

*Toni Brajković
Anita Travčić*

NEOBJAVLJENE RIMSKODOBNE GEME IZ FUNDUSA MUZEJA GRADA ŠIBENIKA

U fundusu antičke zbirke Muzeja grada Šibenika čuva se osim gema iz helenističkog perioda s rta Ploča, o kojima ovdje neće biti riječi, i nekoliko rimskodobnih gema s arheoloških lokaliteta Danilo i Skradin. Iako se brojnošću ne ističu, a za određen broj osim mjesta nalaza nemamo nikakve detaljnije podatke, ova vrhunska umjetnička djela minijature, prikazuju kako scene iz svakodnevnog života tako i one mitološkog miljea te su izuzetno korisna za uvid u preference i vjerovanja naručitelja.

*Goranka Lipovac Vrkljan
Ivana Ožanić Roguljić
Ana Konestra*

NALAZ CRIKVENIČKE AMFORE TIPA JEDAN U ŠIBENSKOM ARHIPELAGU

Nalaz crikveničke amfore ravnog dna tip 1 u šibenskom arhipelagu predstavlja najjužniju točku distribucije proizvoda crikveničke radionice koja je pripadala Sekstu Metiliju Maksimu. Prema trenutačnim spoznajama proizvodi su se distribuirali u sjeverni dio rimske provincije Dalmacije i nalaze se u gradovima, naseljima, vilama, nekropolama, putnim postajama, raznim tipovima podvodnih nalazišta, vojnom logoru te u još jednoj mogućoj keramičarskoj radionici. Nalaz iz kanala Sv. Ane je najvjerojatnije svjedočanstvo opskrbe Skardone proizvodima crikveničke radionice. U Skardoni je utvrđeno postojanje administrativnih i kulturnih objekata, operativna obala s lučkim terminalima i drugim potrebnim sadržajima. *Scardona* kao prosperitetan lučki i trgovački grad, sjedište istoimenog juridičkog konventa za liburnske i japodske zajednice logično mjesto odakle se kopnenim putovima moglo crikveničku robu dalje distribuirati na druge lokalitete, između ostalog i na *Burnum*.

KERAMIČKA PROIZVODNJA U SREDNJOJ DALMACIJI TIJEKOM HELENISTIČKOG RAZDOBLJA

Prema arheološkim dokazima, u oba grčka naselja u srednjoj Dalmaciji, u Isi (*Issa*) na otoku Visu i Faru (*Pharos*) na otoku Hvaru osnovane su tijekom helenističkog razdoblja keramičke radionice. Keramički otpad, dijelovi keramičkih peći, kalupi za reljefnu keramiku i terakota figure, loše pečene posude s oslikanim ukrasima nesumljivo upućuju na lončarsku aktivnost. Međutim, da bi razumijeli sve aspekte keramičke proizvodnje, njezin karakter i intenzitet, potrebno je pristupiti problemu interdisciplinarno, odnosno uključiti u istraživanje one znanosti i metode koje mogu odgovoriti na pitanja gdje arheološke analize (komparativne stilsko-morfološke) nude samo pretpostavke, a to su: mapiranje lokalnih sirovina (lokalna ležišta gline i neplastičnih primjesa poput kvarcnog pijeska) i rekonstrukcija okoliša, modeliranje i ukrašavanje posuda, tehnologija/e pečenje, te na kraju funkcija i distribucija.

U izlaganju će se predstaviti prvi rezultati arheometrijskim analiza (kemijske i mineraloško-petrografske) provedenih na sirovinama Visa i Hvara, te na ulomcima fine helensitičke keramike iz Ise, Fara, Resnika i naselja Dragišić kod Šibenika. Također, prvi puta će se predstaviti arheometrijske referente grupe Ise i Farosa, koje će olakšati sve buduće arheometrijske analize na ulomcima keramike na području srednje Dalmacije. Sve arheometrijske analize provode se na Odsjeku za geologiju Sveučilista u Fribourgu u okviru projekta *Connecting Adriatic with Mediterranean; tracing ancient ceramic workshops and networks in the last centuries BC*.

Maja Petrinec
Ante Jurčević
Goran Bilogrivić
Ante Alajbeg

REZULTATI ARHEOLOŠKIH ISTRAŽIVANJA I REKOGNOSCIRANJA ANTIČKIH I SREDNJOVJEKONIH NALAZIŠTA NA PODRUČJU ŠIBENSKO-KNINSKE ŽUPANIJE U RAZDOBLJU OD 2007. DO 2015.

U razdoblju od 2007. do 2015. godine provedeno je više revizijskih i zaštitnih iskopavanja na antičkim i srednjovjekovnim lokalitetima na području današnje šibensko-kninske županije. Isto tako utvrđen je i znatan broj dosad jedva poznatih ili potpuno nepoznatih nalazišta. Izlaganje će sažeto prikazati rezultate; rimske i ranokršćanske položaje na području Kosova polja (Markovac, Orlić, Biskupija) i u Siveriću kraj Drniša (Cecela), zatim srednjovjekovne crkve ili njihov namještaj (Stupovi u Biskupiji, Golubić, Plavno, Pađene), ranosrednjovjekovna groblja (Civljane, Orlić), nekropole pod stećcima (Turić, Lukar, Mokro Polje.), te srednjovjekovne utvrde (Biskupija-Gradina, Turska kaca u Plavnom).

Maja Petrinec
Ante Jurčević

REZULTATI REVIZIJSKIH ISTRAŽIVANJA NA CRKVINI(SV. MAJRA) U BISKUPIJI KOD KNINA U RAZDOBLJU OD 2009. DO 2015

U razdoblju od 2009. provode se revizijska arheološka iskopavanja na Crkvini u Biskupiji, na položaju bazilike Sv. Marije i objekta dograđenog s njezine sjeverne strane. Untač činjenici da je krajem 19. i početkom 20. stoljeća ovdje višekratno istraživao fra Lujo Marun, te potom 50-tih godina proteklog stoljeća i S. Gunjača najnovija istraživanja rezultirala su zanimljivim nalazima, koji upotpunjuju sliku o jednom od najznačajnijih lokaliteta hrvatskog ranog srednjovjekovlja. Pojavili su se novi detalji koji

ukazuju na nepotpunosti tlocrta S. Gunjače iz 1951. godine te dopunjuju izgled sjeverne dogradnje uz baziliku. Također je utvrđeno i postojanje arheološkog sloja prijelaza 8./9. stoljeće do kojeg na pojedinim dijelovima kompleksa nisu doprla ni Marunova ni Gunjačina iskopavanja. Osim arheoloških iskopavanja u sklopu međunarodnog projekta „*Cradles of European Culture*“ na Crkvini u Biskupiji poduzeti su i brojni zahvati u svrhu uređenja cjelokupnog lokaliteta i njegove prezentacije u budućnosti.

*Ante Jurčević
Maja Petrinec
Mirja Jarak
Goran Bilogrivić*

REVIZIJSKA ISTRAŽIVANJA NA KAPITULU KOD KNINA

U ljeto 2013. g. započela su revizijska arheološka istraživanja na Kapitolu kod Knina. Istraživanja su inicirali i vodili djelatnici Muzeja HAS, a uz suradnju i sudjelovanje arheologa s Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Toj prvoj kampanji koja je trajala 2 tjedna, prethodili su opsežni pripremni radovi vezani uz uklanjanje talijanskog betonskog bunkera što je u 2. svjetskom ratu bio sagrađen točno iznad srednjovjekovne crkve.

Kapitul je, među brojnim srednjovjekovnim lokalitetima na kninskom području, bio u posebno lošem, zapuštenom stanju. Lokalitetu se praktički nije moglo prići zbog gustog raslinja koje ga je prekrilo. Ta činjenica kao i ogromna važnost lokaliteta uz koji su vezana neka otvorena pitanja (preciznije datiranje prve ranosrednjovjekovne crkve i benediktinskoga samostana, funkcija kompleksa u 11. st...), u osnovi je započetih revizijskih istraživanja. U prvoj kampanji 2013. g. potvrđeno je postojanje dijela temelja arhitekture romaničkoga kompleksa kninske katedrale. U daljnjim istraživanjima utvrdit će se ukupno stanje sačuvanosti kompleksa i omogućiti konzervacija i prezentacija lokaliteta.

*Mario Novak
Željko Krnčević
Jelena Jović
Mario Šlaus*

OSTEOBIOGRAFIJA DVA STAROHRVATSKA ODLIČNIKA IZ VAĆANA – REZULTATI MULTIDISCIPLINARNE ANALIZE

U radu je predstavljena osteobiografija dvaju odraslih muškaraca pokopanih u ranosrednjovjekovnom groblju na položaju Vaćani-Laluše u skradinskom zaleđu. U svrhu rekonstrukcije bioloških karakteristika, ali i socijalnog statusa ovih osoba korišten je multidisciplinarni pristup koji uključuje detaljno proučavanje arheološkog konteksta, datiranje radioaktivnim ugljikom, konvencionalnu bioarheološku analizu kao i analize stabilnih izotopa (ugljik i dušik) i drevne DNA (sekvenciranje nove generacije).

Multidisciplinarni pristup omogućio je dobivanje iznimno vrijednih podataka o analiziranim osobama : 1) potvrda o njihovom povlaštenom socijalnom statusu; 2) točno vrijeme ukapanja; 3) brojne pojedinosti o biološkim osobinama (spol, starost u trenutku smrti, prisutnost određenih bolesti i ozljeda, detaljna rekonstrukcija prehrane, molekularno određivanje spola i eventualne rodbinske povezanosti).

Nažalost, ovakav pristup u proučavanju svakodnevnog života naših davnih predaka u hrvatskoj arheologiji još uvijek je iznimno rijedak. No, vrijednost informacija koje se mogu dobiti kombinacijom ovih analiza je neprocjenjiva i stoga se nadamo da će ovo istraživanje poslužiti kao ogledni primjer za slične analize u bližoj budućnosti.

*Ivana Anterić
Kristijan Bečić
Željana Bašić
Ivan Jerković
Marija Definis Gojanović
Šimun Anđelinović*

OSTROVICA – GREBLJE U SVJETLU OSTALIH RANOSREDNJOVJEKOVNIH GROBALJA S PODRUČJA JUŽNE HRVATSKE

Tijekom 80-ih godina prošlog stoljeća izvršeno je prvo veliko arheološko istraživanje nalazišta Ostrovica – Greblje datiranog u rani srednji vijek. Ukupno je otkriveno 115 grobova, a rezultati su pokazali postojanje dvije odvojene cjeline. Glavninu sačinjava ukupno 108 grobova na rubnim dijelovima ukopišta dok ostatak od sedam grobova, pronađen sjevernije, čini drugu skupinu grobova. Od nalaza pronađene su naušnice žminjskog tipa, kružni, scoliki ili zrnati privjesci, karičice kao i glineni lonac te željezni noževi. Groblje gubi svoju funkciju nakon 10. stoljeća kada se stanovnici pokapaju oko predromaničke crkve.

S lokaliteta Ostrovica - Greblje analizirano je ukupno 128 osoba iz 115 grobova, od čega je antropološkom analizom utvrđeno da 49 kostura pripada muškarcima, 33 ženama, 29 djeci te 17 odraslim osobama čiji se spol zbog lošije očuvanosti koštanog materijala nije mogao utvrditi. Prosječna dob u trenutku smrti za muškarce iznosila je 37,5 godina, za žene 33,75 godina, a za djecu 3,75 godina. Rezultati ovog istraživanja uspoređeni su s kompozitnim uzorkom (Bijaći – Stombrata, Svećurje - Žestinj, Rižinice, Sv. Mihovil – Kučice) iz razdoblja ranog srednjeg vijeka s područja južne Hrvatske, kako bi se usporedila kvaliteta života navedenih populacija. U istraživanje su osim prosječne doživljene dobi muškaraca, žena i djece, uvršteni i osteološki pokazatelji patoloških promjena poput subadultnog stresa, osteodegenerativnih promjena, pokazatelji izloženosti fizičkom radu, oboljenja zuba te traume.

*Željka Bedić
Lindsey J. Helms Thorson
Željko Demo*

JESU LI U DRINOVcima ŽENE I MUŠKARCI ŽIVJELI DRUGAČIJE?

Muzej hrvatskih arheoloških spomenika i Arheološki muzej u Zagrebu proveli su 2012. godine arheološko istraživanje na položaju Drinovci - Greblje kraj Drniša. Ukupno su iskopana 22 groba te je antropološkom analizom utvrđeno da je riječ o 10 muškaraca (45,5%), 8 žena (36,4%) te četvero djece (18,2%). Nalazi su rijetki, no prema pronađenom venecijanskom novcu čitavo je nalazište datirano u drugu polovicu 16. stoljeća. Osim uobičajene antropološke analize čiji rezultati daju odgovore na pitanja o različitim spolnim razlikama (drugačija prehrana, fizička aktivnost i dr.), napravljena je i analiza koja na temelju fenotipskih razlika između muškaraca i žena može ukazati na određene migracijske procese unutar zajednice tijekom otomanskog razdoblja.

*Igor Miholjek
Vesna Zmaić Kralj*

PREGLED PODVODNIH ARHEOLOŠKIH ISTRAŽIVANJA U ŠIBENSKOM PODMORJU

Počeci podmorske arheologije na istočnom Jadranu vezani su upravo uz šibensko podmorje te sežu u kraj šezdesetih godina prošlog stoljeća, kada se u muzeju grada Šibenika okuplja ekipa arheologa, konzervatora i ronilaca, pioniri podvodne arheologije u Hrvatskoj: Z. Gunjača, Z. Brusić i D. Martinović.

U brojnim istraživanjima na području šibenskog akvatorija uskoro im se pridružuju M. Orlić i M. Jurišić u sklopu Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture. Nakon 2004. g. Odjel za podvodnu arheologiju HRZ-a nastavlja provoditi podvodna rekognosciranja i zaštitna istraživanja u podmorju šibenske županije. Riječ je o obalnom i otočnom prostoru koji se prostire u dužini oko 100 km i sastoji se od 242 otoka, otočića i nadmorska grebena među kojima dominiraju otoci Murter, Kornati, Zlarin, Kaprije i Žirje. Arhipelag se ističe razvedenošću obale, koja je u svim povijesnim periodima bila presudna kod odabira pomorskih putova, stoga obiluje podvodnim arheološkim lokalitetima od brodoloma antičkog, novovjekovnog i modernog doba, do sidrišta i pojedinačnih nalaza. Među najznačajnije antičke lokalitete spadaju brodolom kod rta Plavac na Zlarinu, otočić Gušteranski, uvala Koromašno na Žirju i hrid Čavlin kod Murtera. Od novovjekovnih lokaliteta ističu se brodolom kod otočića Gnalića, pličina Mijoka kod Murtera i Bisaga kod Kornata. Nedavno su otkrivena dva lokaliteta koji pripadaju razdoblju drugog svjetskog rata: olupina njemačkog torpednog čamca *S-158* u Šibenskom kanalu Sv. Ante *te avion Junkers Ju 87* „Stuke“ kod otoka Žirja.

*Irena Radić Rossi
Tomislav Fabijanić
Marko Mendušić*

REZULTATI ARHEOLOŠKIH ISTRAŽIVANJA I ZAŠTITE KULTURNO-POVIJESNE BAŠTINE KORNATSKOG OTOČJA U RAZDOBLJU OD 2012. DO 2015. GODINE

Godine 2012. Odjel za arheologiju Sveučilišta u Zadru, u suradnji s Konzervatorskim odjelom i Gradskim muzejom u Šibeniku te javnom ustanovom Nacionalni park Kornati, započeo je dokumentiranje postojećega stanja, istraživanje i konstruktivnu sanaciju utvrde Turete na otoku Kornatu. Sljedeće godine nastavilo se i istraživanje i konzerviranje ostataka sakralnog kompleksa na prostoru crkve Gospe od Tarca, započeto 2006. u sklopu obnove današnje građevine. Dokumentiranje postojećega stanja i probno istraživanje zahvatilo je i podmorje uvale Tarac, u kojoj se jasno naziru tragovi operativne obale i pokretni arheološki nalazi vezani korištenje prostora u antičko i rano srednjovjekovno doba. Usporedo s navedenim aktivnostima, prikupljeni su dosadašnji podaci o arheološkim nalazištima na kopnu i u podmorju Kornata. U posljednje vrijeme posebna je pozornost usmjerena na speleološke objekte koji su u prošlosti korišteni kao izvori pitke vode, što se odražava i u arheološkim nalazima u njihovoj unutrašnjosti.

Miro Vuković

ARHEOLOŠKI LOKALITETI NA SATELITSKIM SNIMCIMA I STARIM KARTAMA

Zahvaljujući modernim tehnologijama i dostupnosti informacija koje nam omogućava internet, danas je moguće indentificirati nove i proširiti znanje o postojećim arheološkim lokalitetima koristeći se samo računalom. Satelitskim snimkama i visokim snimkama iz aviona koje su dostupne na raznim internetskim portalima nedavno su se pridružile i stare karte. Premda čitanje starih karata za potrebe arheologije nije ništa novo, njihova dostupnost i činjenica da su georeferencirane sa postojećim satelitskim snimkama daje posebnu važnost novootvorenim portalima sa starim kartama. U prvom redu se ovdje radi o austrijskim vojnim i katastarskim kartama objavljenima na portalu *mapire.eu*. Tijekom pretraživanja navedenih portala uspješno je locirano nekoliko potencijalnih lokaliteta, od kojih su neki i tlocrtno potvrđeni na starim austrijskim kartama.

PREVENTIVNO KONZERVIRANJE ARHEOLOŠKIH NALAZA-OD ISKOPAVANJA DO RESTAURATORSKE RADIONICE

Tema izlaganja je preventivno konzerviranje i zaštita arheoloških nalaza od trenutka njihovog pronalaska do pokretanja procesa konzerviranja i restauriranja u restauratorskoj radionici.

Autor će iznijeti neka svoja iskustva iz dugogodišnje restauratorske prakse i suradnje sa arheolozima i kustosima muzeja, kao i terenskog rada. Predmeti koji su više stoljeća ili tisućljeća proveli ispod zemlje ili u moru, izlaskom iz te zatvorene sredine sa kontinuiranim uvjetima, mogu vrlo brzo propasti ili biti nepovratno oštećeni ukoliko ih se preventivno i na ispravan način ne zaštiti. Različiti materijali, kao što su keramika, staklo, kamen ili metali, legure i slitine, različito se ponašaju i postupak je u svakom slučaju specifičan. Pronalazak sačuvanih organskih ostataka drva, tkanine, kosti ili kože je sam po sebi rijedak i značajan, ali je takve nalaze i najteže konzervirati. Izuzetno je važan pravilan postupak prilikom vađenja predmeta, pakiranja, transporta i čuvanja kako bi do restauratorske radionice stigao u što boljem stanju, bez daljnjih oštećenja. Važno je primjenjivati nova saznanja i biti informiran o novim materijalima i postupcima, kako bi se predmeti što bolje zaštitili, pri čemu je suradnja i timski rad arheologa i restauratora nezaobilazan dio procesa.

PODMORSKO NALAZIŠTE NAKOVANSKE KULTURE U UVALI ZAMBRATIJA

Na sjeverozapadnom dijelu istarskog poluotoka, u podmorju uvale Zambratija istražuje se nalazište iz razdoblja eneolitika. Nalazište čija se površina procjenjuje na 10 000 m² se nalazi na dubini od -2.40 do -3.10 mn/v. Prvi arheološki radovi su provedeni 2008. godine na istočnom dijelu nalazišta. Arheološki podaci upućuju na to da je sojeničarsko naselje bilo smješteno u prirodnoj geološkoj depresiji uz sam obalni kameni rub koji je od otvorenog mora bio odijeljen prirodnim vapnenačkim hrptovima koji se u lokalnoj toponimiji nazivaju Škoj i pličina Zanestra. Skorašnja geomorfološka studija i geološko uzorkovanje u uvali bi trebali ponuditi odgovore po pitanju izgleda paleokrajolika. U razdoblju od 2011. do 2013., na nalazištu su provedeni arheološki pregledi u svrhu ubikacije terena te je izrađen batimetrijski snimak od Crvene uvale do Sipra. Također je napravljena topografija nalazišta, analize vrste drveta, radiokarbonska datiranja, a u tijeku su analize biljnog i životinjskog materijala te analize pokretne arheološke građe.

Sondiranja su provedena na pet pozicija na nalazištu, a između prikupljenog arheološkog materijala se ističu ulomci prapovijesne keramike koja pripada nakovanskoj kulturnoj grupi. Među nalazima se mogu izdvojiti ulomci lonaca loptastih oblika i zdjela, među kojima se ističu crne polirane posude s istaknutim trbuhom te lagano stegnutim vratom ukrašeni plitkim kanelurama. Tu spadaju i zvonolike posude s jako izvijenim rubom te zdjele sa kratkim vratom koji prelazi u konični trbuh. Takav tip posuda je dosta čest na ovom lokalitetu te može biti ukrašen sa nizom otisaka prsta ili nekog drugog alata na samom rubu.

Na nalazištu su pronađeni i ulomci metličaste keramike među kojima prevladavaju jednostavniji lonci većih dimenzija, dosta širokog otvora i ravnog dna, a neki su na samom rubu ili ispod samog ruba ukrašeni nizom utisaka nekog predmeta.

U Zambratiji su također pronađeni i ulomci kremenih alatki (sječiva, grebalica, svrdla) i odbitaka, velika količina žrnjeva i bruseva te koštana alatka (igla).

Ulomci keramike pronađene u Zambratiji mogu se usporediti s keramikom koja je dosad pronađena na istarskim lokalitetima Brijuni, Jačmica, Kargadur, Oporovina, a s obzirom da se nakovanska kultura rasprostire na području od Crne Gore pa preko srednjojadranskih otoka do Istre i tršćanskog Krasa, analogije se mogu pronaći i na širem jadranskom području.

*Ida Koncani Uhač
Marko Uhač
Giulia Boetto*

ARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA PRAPOVIJESNOG BRODA IZ ZAMBRATIJE

Godine 2008., u uvali Zambratija kod Umaga, na morskom su dnu utvrđeni ostaci drvenog korita broda građenog tehnikom šivanja. Prva arheološka kampanja (2011) imala je za cilj parcijalno otkrivanje broda kako bi se utvrdile njegove okvirne dimenzije, prikupljanje uzoraka te proučavanje konstrukcijskih karakteristika. Metodom određivanja radiokarbonske starosti (C14 i AMS) utvrđeno je da se brod može datirati između 13. i 10. st. prije Kr. Na temelju predmetnih analiza zaključeno je da se u podmorju zaljeva Zambratija nalazi najstariji očuvani brod u podmorju Jadranskog mora, te najstariji šivani brod Mediterana.

Sveobuhvatna istraživanja na nalazištu su provedena 2013., u okviru međunarodne suradnje između Arheološkog muzeja Istre i Odjela za nautičku arheologiju CNRS-a Centra Camille Jullian iz Aix-en-Provence.

Pronalaskom i istraživanjem broda iz Zambratije omogućen je uvid u tehnologiju i znanje kojim je prapovijesno stanovništvo obalnog područja raspolagalo te nam pruža mogućnost rekonstrukcije samog broda.

*Marko Uhač
Ida Koncani Uhač
Giulia Boetto*

NALAZI RIMSKIH ŠIVANIH BRODOVA U PULI

U okviru zaštitnog arheološkog nadzora koji je proveden zbog izgradnje kolektora gradske kanalizacije, 2013. god. je na području današnje Flaciusove ulice, utvrđeno postojanje brodskih ostataka. Prije samog istraživanja, potrebno je bilo osigurati tehničke uvjete poput montažne konstrukcije krova u cilju zaštite od sunca te iznenadnih oborina. Također je osigurana konstantna odvodnja kanalizacije s nalazišta, a rov je održavan suhim kako bi se neometano mogla provesti arheološka istraživanja.

Nakon toga su pokrenuta zaštitna arheološka istraživanja prilikom kojih je istražen manji dio južnog bazena rimske luke Pule s konstrukcijama dva šivana broda koji su nazvani Pula 1 i Pula 2, datiranih u 1.-2. st. Na hrvatskom Jadranu, istraženi su rimski šivani brodovi iz podmorja Zatona kod Nina i Caske na otoku Pagu. Također je istraženo plovilo iz rijeke Ljubljanice, te čitav niz brodova iz Italije (Commachio, Stella, *Canale Anfora* i dr.). Njihov razvoj je nalazom broda iz Zambratije sada jasnije dokumentiran te se sa sigurnošću može utvrditi da se neovisno razvijao na području sjevernog Jadrana kroz čitava dva milenija (zasigurno od kraja brončanog doba – Zambratija, pa moguće sve do ranog srednjeg vijeka, a možda i kasnije). Zahvaljujući dosadašnjim saznanjima o brodu iz Zambratije i arheološkim podacima o nalazima brodova iz Pule, otvara se mogućnost cjelovitog proučavanja povijesti razvoja brodogradnje na sjevernom Jadranu.

*Ida Koncani Uhač
Rita Auriemma*

SAVUDRIJA: ISTRAŽIVAČKI PROGRAM LUKE I OBALNOG KRAJOLIKA U RIMSKO DOBA

Ključne riječi: uvala Savudrija, rimska luka, lučki uređaji, antički obalni krajolik

Lučki bazen rimske Savudrije (Umag) zaprema površinu od 40 000 m². Obuhvaćao je niz različitih struktura, od kojih su neke vidljive u zemljanom profilu južne obale gdje se nalaze ostaci suprastruktura koje su pripadale dijelu prve, najniže terase rimske luke.

U podmorju uvale se nalaze ostaci lučkih uređaja koji pripadaju južnom lukobranu i unutarnjem operativnom pristaništu. Zahvaljujući istraživanjima koja su obuhvatila radove na potopljenim strukturama (2011. do 2014), prikupljeni su arheološki podaci koji određuju vrijeme i način izgradnje lučkih struktura te njihovo vrijeme korištenja. Istraživanja su uključila i proučavanje luke s geomorfološkog aspekta radi pokušaja rekonstrukcije izgleda obalne linije u rimskom razdoblju. Jedan od osnovnih ciljeva istraživanja je temeljen na pokušaju utvrđivanja uloge ove značajne luke na plovidbenom komunikacijskom pravcu sjevernog Jadrana i njenog odnosa s obližnjim naseljima na obali i u zaleđu.

RANONOVOVJEKOVNO GROBLJE U DRINOVcima NA POLOŽAJU GREBLJE

U suradnji Muzeja hrvatskih arheoloških spomenika i Arheološkog muzeja u Zagrebu, 2012. godine provedeno je sustavno arheološko istraživanje u Drinovcima na položaju Greblje. U dvije otvorene sonde, ukupne površine od oko 155,5 m², ustanovljeno je postojanje 25 grobova. Grobovi su dali relativno malo arheoloških nalaza, ali su se unatoč tomu istaknuli specifičnošću grobne arhitekture koja se dosada malo kada mogla pratiti u svim svojim pojedinostima te različitim osobitostima grobnog ritusa. Na temelju preliminarne numizmatičke analize grobnih priloga, ustanovljeno je da se grobovi mogu datirati u drugu polovinu 16. stoljeća. Budući da su Drinovci u to vrijeme već nekoliko desetljeća bili u vlasti Turaka (1522. - 1688.) spomenuti segment groblja potrebno je pripisati vremenu turske dominacije miljevačkim krajem.

*Ivo Glavaš
Željko Krnčević
Tomislav Pavičić
Ana Karađole*

REZULTATI ARHEOLOŠKIH I KONZERVATORSKIH ISTRAŽIVANJA NA TVRĐAVI BARONE U ŠIBENIKU

Tvrđava Barone izgrađena je 1646. godine na tadašnjem brdu Vidakuši iznad Šibenika početkom Kandijskog rata (1645. – 1669.) na inicijativu samih građana u sveopćoj žurbi zbog obrane grada. Na susjednom brdu sv. Ivana sagrađena je nešto veća istoimena tvrđava koja je 1647. godine izdržala najteže turske napade. Ta prva faza tvrđave Barone nije imala sve karakteristike i kvalitete tada suvremene bastionske gradnje kako bi odoljela topovskoj vatri. Tek nakon preoblikovanja 1659. godine, za vrijeme mletačkog providura za Dalmaciju i Albaniju Antonija Bernarda, tvrđava dobiva sadašnji oblik s dva polubastiona i kliještima (*hornwerk*).

Na tvrđavi se odnedavno provode radovi cjelovite obnove dio kojih je i arheološko istraživanje. Na posteru ćemo prezentirati nalaze arhitekture starije faze tvrđave, u okviru kojih je otkriven i izvorni ulaz u tvrđavu, što će sve u većem dijelu biti vidljivo nakon konzervatorsko-restauratorskih radova. Osim arheoloških radova provedeno je konzervatorsko istraživanje i analiza postojećih natpisa te povijesnih podataka što ćemo također prezentirati na posteru. Arheološko i konzervatorsko istraživanje tvrđave Barone iznad Šibenika, u suradnji Konzervatorskog odjela u Šibeniku i Muzeja grada Šibenika, predstavlja pionirski zahvat takve vrste koji nije odavno vršen na novovjekim tvrđavama na prostoru Dalmacije.

BILJEŠKE

[illegible]

[illegible]

[illegible]

